

MAURICE DOBB I DANMARK
En episode fra midten af 30'erne

Af Erik Strange Petersen

I 1934 besluttede Socialøkonomisk Samfund (Foreningen af statsvidenskabelige kandidater og studenter) at forsøge at få den unge Cambridge-økonom Maurice Dobb til København som foredragsholder i foreningen. Initiativet hertil udgik fra den daværende formand, senere århusiansk professor i nationaløkonomi, Jørgen Pedersen.

Den 34-årige Maurice Dobb havde allerede på det tidspunkt markeret sig stærkt som økonom og økonomisk historiker, og bl.a. professor L. V. Birck havde tidligt henledt sine danske fagfællers opmærksomhed på ham¹.

I første omgang måtte Socialøkonomisk Samfund af økonomiske grunde opgive planen, men i begyndelsen af 1935 lykkedes det i samarbejde med Studenterforeningen, Socialistisk Polit-Gruppe og Nationalekonomiske Klubben i Lund at få planlagt en serie foredrag.

Det aftaltes, at Dobb skulle ankomme til Esbjerg torsdag d. 21. marts, og at den følgende dag i København bl.a. skulle reserveres til eventuelle pressemøder med henblik på en foromtale af foredragene. Lørdag d. 23. marts skulle han tale i Studenterforeningen om »The Development and Policy of the British Labour Party«, mandag d. 25. marts i Socialistisk Polit-Gruppe om »The Economics of Imperialism«, tirsdag d. 26. marts i Nationalekonomiske Klubben om »A Criticism on Modern Equilibrium Theory« og endelig onsdag d. 27. marts i Socialøkonomisk Samfund, hvor foredraget om ligevægtsteorien skulle gentages.

1. Foromtalen

Som normalt, når det drejede sig om mere celebre foredragsholdere, orienterede Studenterforeningen i god tid pressen om sit arrangement, og den 12. marts kunne »Socialdemokraten« i en lille notits meddele, at en engelsk nationaløkonom ville tale i Studenterforeningen om det engelske arbejderparti. »Politiken« bragte samtidig en tilsvarende foromtale. I begge aviser var der tale om en særdeles kortfattet, rent faglig præsentation af foredragsholderen.

Først torsdag d. 21. marts bragtes den næste presseomtale, da »Arbejderbladet« på side 5 under overskriften »Engelsk kommunistfører kommer til København. Han skal tale i Studenterforeningen« meddelte:

»På fredag kommer den engelske kommunist Maurice Dobb, docent i Cambridge, til København, hvor han skal tale i Studenterforeningen lørdag aften kl. 21.00 om det engelske arbejderparti.

Maurice Dobb var indtil for nogle år siden medlem af det engelske arbejderparti, men gik så over til det engelske kommunistparti. Han har skrevet flere bøger, hvoraf en er oversat til dansk og udgivet af Mondes Forlag og hedder »Europas Historie«.

2. Indrejseforbuddet

Samme dag, mens Dobb befandt sig på dampere mellem Harwich og Esbjerg,

fik de indbydende foreninger af statspolitiet meddelelse om, at justitsministeriet havde givet ordre til at standse Maurice Dobb i Esbjerg og nægte ham adgang til Danmark. Da ledende senior i Studenterforeningen, grosserer Blum-Hansen, i justitsministeriet udbød sig en begrundelse, henvistes han til »politiske hensyn«. Sent på eftermiddagen ankom Dobb til Esbjerg, hvor han blev mødt af en statsbetjent, som nægtede ham indrejse og meddelte, at han måtte blive på skibet og rejse tilbage næste dag kl. 17. Nogen begrundelse kunne betjenten ikke give, men Dobb blev tilbageholdt på båden under bevogtning.

I København underrettedes pressen om indrejseforbuddet, og ifølge Elias Bredsdorff førte »Socialdemokraten« og »Politiken« i dagens løb en række samtaler med de involverede foreningsformænd, nationaløkonomer og repræsentanter for Dansk-Engelsk Selskab². Ingen af disse samtaler satte sig dog spor i næste dags morgenaviser. Kun med en særdeles beskedent opsætning og placering bragte de to regeringsblade meddelelsen om indrejseforbuddet.

»Politiken« noterede (på side 3 under éns-paltet overskrift: »Afvist i Esbjerg«), at »foruden at være en anset nationaløkonom er mr. Dobb tillige ivrig kommunist« og skrev derudover: »Imidlertid havde Studenterforeningen undladt at søge om indrejsetilladelse for sin gæst« og at afvisningen måtte skyldes, »at statspolitiet har betragtet ham som kommunist i højere grad end videnskabsmand«.

»Socialdemokraten« var endnu mere beskedent. Den konstaterede bare, at »den engelske kommunist, docent ved universitetet i Cambridge, Maurice Dobb, der skulle tale lørdag aften i Studenterforeningen, ankom i aftes til Esbjerg. Efter hvad vi erfarer, har politiet her nægtet ham indrejsetilladelse«.

I den konservative presse - »Berlingske Tidende« og »Dagens Nyheder« - omtaltes indrejseforbuddet ligeledes, og begge steder med konklusionen, at regeringens indgriben åbenbart skyldtes frygt for et nyt »Tom Mann-besøg«.³

Kun to aviser tog den 22. marts egentlig stilling til forbuddet. »Arbejderbladet« slog sagen stort op på forsiden. I overskriftsform meddeltes, at »justitsminister Zahle fremturer i sin ejendommelige form for hævvelse af åndsfriheden her i landet«. Bladet var, efter at have omtalt besøgets formål, ikke overrasket over, at justitsministeriet ikke ville begrunde indrejseforbuddet. Mødearrangementernes karakter indebar, at »den eneste grund kun kan være, at Maurice Dobb er revolutionær og derfor efter den »frisindede« hr. Zahles opfattelse må formenes adgang til landet«. Videre i artiklen hed det: »Hvem husker ikke, da justitsminister Zahle for ikke så forfærdelig længe siden brystede sig med, at intet andet land i verden havde en sådan åndsfrihed som Danmark«.⁴

Modsat mente lederskribenten i »B.T.«, at ministeriet fortjente »virkelig ros for den resolute optræden«, for »det er rigtigt, at vi i Danmark har frihed for Loke, såvel som for Thor - men for ethvert samfund, med selvrespekt eller bare med viljen til at eksistere, findes der en naturlig grænse for gæstfriheden. Og indenfor denne grænse kan der absolut ikke være plads for udenlandske kommunister«.

3. Den betingede indrejsetilladelse

Mens befolkningen på denne vis informeredes om gårdsdagens ministerielle dispositioner, sad Dobb stadig på sit skib i Esbjerg havn, men i København udfoldedes der dagen igennem en hektisk aktivitet. Repræsentanter fra de arrangerende foreninger og andre kredse på universitetet, såvel som fremtrædende radikale personligheder søgte at formå justitsminister Zahle til at tilbagekalde forbuddet, men længe uden resultat.

Højesteretssagfører Karsten Meyer (som repræsentant for Studenterforeningen) og lektor Carl Iversen (Socialøkonomisk Samfunds formand) forhandlede dagen igennem med politiinspektør Begtrup-Hansen uden at opnå nogen bedre begrundelse end almindelige »politiske hensyn«. Dette argument var overhovedet problematisk, da ingen af de berammede foredrag var offentlige, men det var helt indlysende utilfredsstillende overfor arrangementet i det lukkede og eksklusivt faglige Socialøkonomisk Samfund - jvf. også foredragsemnerne. Så på et tidspunkt erklærede myndighederne sig rede til på visse betingelser at tillade dette foredrags afholdelse. De to forhandlere måtte indgå på en række betingelser, der for de fire førstes vedkommende var identiske med indholdet af den nedenfor citerede, af Maurice Dobb afgivne erklæring, og som derudover krævede garanti for, at hverken Studenterforeningen eller Socialistisk Polit-Gruppe offentligt ville protestere over fremgangsmåden ved aflysningen af deres arrangementer. Carl Iversen hævdede ganske vist senere, at han ikke ved sin underskrift havde garanteret noget, men som det vil fremgå, følte han sig under alle omstændigheder bundet af forhandlingerne, og hvilken form accepten end har haft, så tilfredsstillede den justitsministeriets krav.

Via telegraf blev Dobb i Esbjerg herefter forelagt følgende erklæring:

»I, the undersigned *Maurice Herbert Dobb* (born in London on the twentyfourth of July 1900) who have obtained permission from the Danish Ministry of Justice to deliver a lecture of strictly scientific content in »Socialøkonomisk Samfund«, Universitetets Annex, København, Wednesday the 27th of March 1935, do hereby solemnly declare, that I accept the following as conditions for the permission, that is given me:

1. to deliver only the aforementioned lecture in the aforementioned place during my stay in Denmark,
2. to deliver the lecture in a purely scientific form,
3. not during my stay in Denmark to deliver any public utterance to the press or in any other way,
4. not to speak in »Studenterforeningen« in København.

I have been informed, that HRS Carsten Meyer and the chairman of »Socialøkonomisk Samfund«, Lektor Iversen, have guaranteed, that the abovementioned conditions will be kept to the letter. A copy of this declaration has been delivered to me.

Esbjerg den 22. marts 1935«

Dobb krævede først adgang til at kontakte Elias Bredsdorff eller en repræsentant for Socialistisk Polit-Gruppe, men dette nægtedes ham, og under indtryk af de to garanters navne og af hele den pressede situation underskrev han erklæringen.⁵

4. Pressens umiddelbare reaktion

I første omgang beskæftigede den københavnske presse sig ikke synderligt med sagen. Lørdag den 23. marts nævnte »Socialdemokraten« den overhovedet ikke, og »Politiken« bragte følgende lille notits:

»Mr. Dobb kommer alligevel. Men foredraget i Studenterforeningen må aflyses. I stedet vil universitetets rektor, dr.phil. J. Østrup holde et foredrag om Europa og Orienten.«

»Berlingske Aftenavis« bragte en leder, der kritiserede regeringens frygt for en udenlandsk videnskabsmand, blot fordi han var kommunist, men »Arbejderbladet« var den eneste avis, der virkelig fulgte sagen op. Under overskriften »Zahle forbereder lovforslag mod ytringsfriheden« omtaltes på den halve forside et rygte om et forestående lovmæssigt krav om forudgående justitsministeriel tilladelse, før udenlandske politikere og videnskabsmænd kunne tale i Danmark. Dobb-sagen sås som en forløber herfor, og gårsdagens udvikling refereredes udførligt. »Arbejderbladet« mente, at den danske regering delte »B.T.« ovenfor citerede opfattelse af gæstfrihed og udenlandske kommunister, for mens kommunisten Dobb var blevet adgangsforment, havde den tyske rigssportsfører, »den tyske arbejdermorder, nazisten von Tschammer und Osten« uden indsigelse kunnet tale, bl.a. på Ollerup Gymnastikhøjskole.

Søndag den 24. marts affødte denne artikel i »Socialdemokraten« en kommentar, som på grund af dens officielle præg skal citeres i sin helhed:

»NY LØGN I KOMMUNISTORGANET. Kommunistorganet »Arbejderbladet« er atter i går ude med en af sine sædvanlige løgnehistorier. I en stor artikel på forsiden proklamerer papiret, at jusitsminister Zahle forbereder et lovforslag mod ytringsfriheden, og ifølge dette lovforslag forbydes det udenlandske politikere og videnskabsmænd at tale her i landet uden speciel tilladelse fra justitsministeriet. Fra ansvarlig side er vi bemyndiget til at meddele, at denne meddelelse savner ethvert grundlag. Der forberedes intet sådant lovforslag i regeringen, og der er ingen som helst planer i så henseende.

Noget ganske andet er, at de foreninger, som ønsker at have udenlandske politikere eller videnskabsmænd til at tale her i landet, selvfølgelig på sædvanlig måde må give myndighederne meddelelse om de i den anledning ansatte møder og arrangementer af anden art. Det havde de foreninger, som havde indbudt den engelske nationaløkonom Maurice Dobb til eksempel ganske forsømt, og derfor måtte Dobb blive i Esbjerg, til forhandlingerne med myndighederne var gået i orden.«

5. Dobb's foredrag

I det næste par uger var det småt, hvad hovedstadspressen bragte om sagen. »Arbejderbladet« bragte i ny og næ en ganske fiks annonce:

»Endnu er det ikke forbudt

at læse

Maurice Dobb: Europas historie i omrids
Mondes Forlag«,

men ellers fortsatte debatten stort set udenfor avisernes spalter.

Dobb afviklede imens sit foredrag i Socialøkonomisk Samfund om ligevægtsteorien,⁶ og han fik også holdt foredraget om imperialismens økonomi. Dette skete torsdag d. 28. marts i Lund ved et offentligt møde arrangeret af det svenske Clarté-forbund, efter at Nationalekonomiske Klubben havde afløst det forhåndsftalte foredrag.⁷

6. Reaktionen i socialøkonomisk samfund

Sagen var dog ikke slut med Maurice Dobb's afrejse fra Danmark.

Mandag den 8. april afholdtes i Socialøkonomisk Samfund en ekstraordinær generalforsamling, indkaldt efter anmodning fra 32 medlemmer, blandt hvilke kan nævnes kontorcheferne B. Gloerfeldt-Tarp og K. J. Kristensen, fuldmægtig Jørgen Dich, docent Jørgen Pedersen og undervisningsassistent Niels Lindberg. Efter en stormfuld debat vedtog generalforsamlingen følgende resolution:

»Socialøkonomisk Samfund har på en den 8. april 1935 afholdt generalforsamling med dagsorden: Dobb-sagen, vedtaget at pålægge bestyrelsen at indgå til justitsministeriet med følgende udtalelse:

»Socialøkonomisk Samfund, foreningen for statsvidenskabelige kandidater og studenter« protesterer imod, at myndighederne har

1) først nægtet den engelske nationaløkonom mr. *Maurice Dobb*, docent ved universitetet i Cambridge, tilladelse til at gå i land i Esbjerg;

2) derefter gjort landgangstilladelsen afhængig af, at mr. Dobb ved en erklæring forpligtede sig til; *dels* helt at afstå fra at holde foredrag i Studenterforeningen og i Socialistisk Polit-Gruppe, *dels* kun at holde et foredrag i Socialøkonomisk Samfund, et foredrag af nærmere angivet form og indhold. Mr. Dobb er kendt blandt fagfolk som en udmærket videnskabelig nationaløkonomisk forfatter. Der kan næppe for myndighederne have foreligget grund til at antage, at mr. Dobb's foredrag kunne give anledning til nogen art af optøjer eller uro. Tværtimod måtte hans stilling som videnskabsmand og universitetslærer samt den omstændighed, at han foretog sin rejse efter indbydelse af en fagvidenskabelig organisation, også for myndighederne lægge det nær at se hans optræden som af videnskabelig og oplysende art. Følte myndighederne alligevel usikre i så henseende, så skulle det synes rimeligt, at de, inden de skred ind på en så drastisk krænkende måde overfor en fremmed videnskabsmand, havde søgt nærmere oplysning i kompetente danske kredse, hvilket imidlertid ikke skete.

Vi betragter derfor myndighedernes optræden overfor mr. Dobb som en grov krænkelse af ytringsfriheden og som en handling, der er egnet til at svække Danmarks gode omdømme i udlandet.

Vi protesterer endvidere imod, at myndighederne ved selve denne optræden har lagt pres på foreningen, således at dennes formand, for at den fremmede gæst kunne komme ind i landet, har måttet acceptere myndighedernes krav, at mr. Dobb's foredrag i Socialøkonomisk Samfund ville blive »af strengt videnskabelig indhold« og »holdt i ren videnskabelig form«.

Thi omend det er en selvfølge, at når fremmede fagfæller indbydes til at tale i

foreningen, er det om faglige emner og i en saglig form, så vil foreningen dog hævde sin ret til uden censur indenfor sine egne lukkede døre at høre en hvilken-somhelst opfattelse fremsat såvel af danske som af udlændinge.

Vi protesterer endelig imod den opfattelse, som er gjort gældende af »Socialdemokraten« i vedlagte artikel i bladet for 24. marts i år og som bærer præg af autoritativ oprindelse, at det skulle være sædvane, at man her i landet indhenter myndighedernes tilladelse, forinden fremmede talere indkaldes. En sådan tilladelse har aldrig tidligere været indhentet eller krævet, og en sådan praksis ville betyde en for Danmark uværdig indskrænkning af ytringsfriheden.«

Af resolutionen og af indlæg på generalforsamlingen fremgik det klart, at protesten alene var rettet mod den justitsministerielle fremgangsmåde i den foreliggende sag, samt dens eventuelle konsekvenser for ytringsfriheden - specielt den videnskabelige. Protesten var ikke ment som et angreb på den socialdemokratiske/radikale regering som sådan, endsige udtryk for en ensidig partipolitisk holdning. Heller ikke var den udtryk for et internt foreningspolitisk oprør, for der blev udtrykt forståelse for den vanskelige, pressede situation, formanden havde befundet sig i ved forhandlingerne den 22. marts.

Det var Carl Iversen selv, der satte sit mandat ind på at forhindre resolutionens vedtagelse. Han ville, ifølge både »Politikens« og »Arbejderbladets« referenter, ikke deltage i protesten, fordi han på forhånd var blevet gjort bekendt med betingelserne for Dobb's indrejsetilladelse, selv om han *ikke* havde givet en garanti for deres overholdelse!

I konsekvens af denne holdning nedlagde Carl Iversen og to andre bestyrelsesmedlemmer deres hverv, da resolutionen var blevet vedtaget, og undervisningsassistent Niels Lindberg nyvalgte som formand.

Set på baggrund af bladets tidligere behandling af sagen bragte »Politikens« den 9. april et overraskende stort opsat referat af generalforsamlingen, men dog uden redaktionelle kommentarer. Om »Arbejderbladets« holdning var der derimod ingen tvivl. Dets referat bragtes d. 10. april under overskriften: »Har politiet afgivet falsk erklæring i Dobb-sagen?«, og der pegedes specielt på uoverensstemmelsen mellem Carl Iversens benægtelse af at have garanteret noget og det sidste afsnit af den af Dobb afgivne erklæring. Iøvrigt citerede bladet resolutionen i dens helhed.

7. Protestadressen

Efter generalforsamlingen gik initiativtagerne videre i sagen udfra ønsket om at give protesten et bredere grundlag end det snævert nationaløkonomiske. En række fremtrædende danske mænd og kvinder, fortrinsvis akademikere ansat ved administrationen og den højere undervisning, opfordredes til at underskrive en protestadresse, stilet til regeringen. Adressen protesterede dels imod den faktiske behandling af *videnskabsmanden* Maurice Dobb, dels mod den opfattelse af sagen, som »Socialdemokraten« den 24. marts med officiel baggrund havde gjort gældende, og sluttede:

»For os står myndighedernes fremfærd som et forsøg på at genindføre censur og som et alvorligt angreb på den ytrings- og forsamlingsfrihed, som her i landet hidtil er blevet betragtet som en selvfølge, og som også fremtidig bør hævdes som et princip, der aldrig kan fraviges, når det gælder videnskabeligt forskningsarbejde, uanset landegrænser, og uanset anskuelser og synspunkter.«

Adressen blev tilsendt 140 personer og var, da den afleveredes til statsministeren (og i kopi til udenrigs- og justitsministeren) den 15. april tiltrådt af følgende 53 personer:

professorerne Viggo Brøndahl, J. N. Brøndsted, Rich. Ege, Aage Friis, A. Howard Grøn, Gudmund Hatt, Holger Haxthausen, Otto Jespersen, August Krogh, J. Munch-Petersen, Carl Mar. Møller, Oluf Thomsen, Erik Warburg, Harald Westergaard og F. Zeuthen; dr. phil.'erne Joseph Davidsohn, Edvard Larsen, Niels Neergaard (fhv. statsminister) og Ragnar Spärck; docenterne Louis Hjemsløv og Jørgen Pedersen, lektor Valfrid Palmgren Munch-Petersen; undervisningsassistent Niels Lindberg; cand.polit.'erne Bodil Begtrup og O. Strange Petersen; mag.art. Else Zeuthen; overlægerne Erik Begtrup og N. C. Borberg; læge Svend Hoffmeyer; højesteretssagfører Ejvind Møller; observator Julie Vinther Hansen; provst Hans Koch; pastor Even Marstrand; handlingsgartner Frode Sørensen; redaktør Aage Axelsen Dreyer; højskoleforstanderne J. Th. Arnfred, Uffe Grosen, Jacob E. Lange og Hans Lund; kontorcheferne Clara Black, B. Gloerfelt-Tarp, K. J. Kristensen, H. Cl. Nybølle, Niels Skriver Svendsen og P. P. Svejstrup; fuldmægtigene Jørgen S. Dich og Anna Westergaard; fabriksinspektørerne Julie Arenholt og Kirsten Gloerfelt-Tarp; inspektør ved banktilsynet H. Koed; hovedrevisor H. Høst samt professorinde Marie Krogh og frk. Henny Forchammer.

8. Zahle og pressen

Protestadressen gav genlyd i pressen i det næste par dage.

Den 16. april omtalte begge de store regeringsblade sagen. »Socialdemokraten« refererede adressens indhold særdeles kortfattet og nævnte ingen af underskriverne, mens »Politiken« gav et nogenlunde dækkende ekstrakt og ca. halvdelen, de mest kendte af navnene. Begge aviser bragte udtalelser af justitsminister Zahle. De adskiller sig ikke meget fra hinanden, men skal for fuldstændighedens skyld begge gengives.

Til »Socialdemokraten« udtalte Zahle om myndighedernes stilling til sagen:

»Det var i bladene meddelt, at en engelsk kommunist var indbudt til at tale de nævnte steder, og da der var grund til at vente, at når en kommunist skulle tale i Studenterforeningen, ville der blive demonstrationer, besluttede myndighederne at afværge dette. Derfor blev der truffet den ordning, at mr. Dobb, inden han fik indrejsetilladelse, måtte tilkendegive, at han ikke ville tale i Studenterforeningen, men alene i Socialøkonomisk Samfund.

Ministeriet betragter det som sin opgave at opretholde ro og orden og finder derfor ingen grund til at give fremmede talere adgang til at tale under forhold, hvorved

der kan ventes fremkaldt demonstrationer.

(Socialdemokraten:) Der klages også over myndighedernes krav om, at det tilladte foredrag i Socialøkonomisk Samfund skulle være rent videnskabeligt.

(Zahle:) Ja, men det havde jo været meningen hele tiden.

(Socialdemokraten:) Det bestrides, at der eksisterer pligt for foreninger til forud at anmelde indbydelse af udenlandske talere.

(Zahle:) Nogen egentlig pligt dertil findes ikke, men hvis omstændighederne kan befrygtes at ville medføre demonstrationer, gør man klogt i først at give myndighederne meddelelse om indbydelsen, for ikke at risikere, at indrejsetilladelsen nægtes ved ankomsten.

(Socialdemokraten:) Protest-underskriverne taler om forsøg på at indføre censur og angribe ytringsfriheden.

(Zahle:) Det er jo ganske ubegrundet. Her er alene tale om en praktisk foranstaltning til opretholdelse af ro og orden, og det er vel et formål, som ingen fornuftige mennesker kan være modstandere af.«

Til »Politiken« gav justitsministeren følgende kommentar:

»Da justitsministeriet gennem bladene blev opmærksom på, at en udenlandsk kommunist var blevet inviteret til at holde foredrag af politisk karakter i Studenterforeningen, fandt man det rigtigst at forhindre dette, da det må anses for at være nærliggende, at foredraget ville give anledning til demonstrationer for og imod taleren og måske til forstyrrelser af ro og orden. Derimod modsatte justitsministeriet sig ikke, at mr. Dobb, således som det var planlagt, holdt et videnskabeligt foredrag i Socialøkonomisk Samfund, og der blev derfor af statspolitiet i Esbjerg truffet et arrangement med mr. Dobb, hvorefter foredraget i Studenterforeningen blev opgivet, medens det videnskabelige foredrag skulle holdes som det var planlagt, og denne aftale blev truffet, uden at der fra mr. Dobb's side blev gjort vanskeligheder af nogen art.

Studenterforeningen har ikke til justitsministeriet beklaget sig over, at mr. Dobb ikke fik lejlighed til at tale i foreningen. Man skaffede sig fornuftigvis en anden taler, der sikkert den pågældende aften underholdt medlemmerne på udmærket måde. Derimod har Socialøkonomisk Samfund mærkelig nok følt sig forurettet, skønt mr. Dobb jo dog holdt sit foredrag i denne forening, således som det var bestemt. Man synes ikke fra Socialøkonomisk Samfund at have forståelsen af, at det i disse vanskelige tider er af den største vigtighed, at politimyndighederne sørger for opretholdelse af ro og orden. Men lad mig tilføje, at foreninger ikke i fremtiden behøver at befrygte indgreb fra justitsministeriets side, når blot de sørger for, at deres arrangementer lægges således til rette, at der ikke kan være nogen som helst grund til at befrygte demonstrationer.

(Politiken:) Skal foreninger, der inviterer udenlandske talere, på forhånd indhente justitsministeriets tilladelse?

(Zahle:) Nej, det skal de ikke, når blot det er sikkert, at vedkommende foredrag ikke på nogen måde kan tænkes at ville give anledning til demonstrationer eller spektakler.

Vort standpunkt er ganske klart dette, at vi ikke her til landet vil have fremmede talere, der kan give anledning til forstyrrelse af ro og orden, men ellers lægger justitsministeriet sig absolut ikke i vejen for foreningernes virksomhed.«

9. Oppositionspresen

»Arbejderbladet« den 16. april slog sagen stort op på for- og bagsiden, bl.a. med følgende citat fra protestadressen som overskrift: »Det er os ikke muligt at finde nogen undskyldning for myndighedernes indgriben«. Protestens hovedpunkter blev trukket frem, og til sidst blev adressens ordlyd og navnene på underskriverne gengivet in extenso.

Både »Berlingske Tidende« og »Dagens Nyheder« gav ret udførlige omtaler af adressen, og begge disse konservative blade bragte henholdsvis den 16. og 17. april en leder om sagen. Begge harcellerede de med slet skjult skadefryd over den gamle radikaler, justitsminister Zahles problemer med »det herværende FRISIND«, og uden iøvrigt at ytre synderlig forargelse over behandlingen af ytringsfriheden, endsige Maurice Dobb, fandt de Zahles dispositioner angribelige, da der intet var i Dobb's karriere, der gav anledning til at betragte ham som agitator og urostifter.

Her stoppede »Berlingerens« betragtninger, mens »Dagens Nyheder« den 17. april også kunne inddrage Zahles udtalelser til regeringspressen og afvise dem som helt urimelige. Selv om Dobb havde været en skolet agitator, var det latterligt at betragte ham som en trussel mod den offentlige ro og orden. Forbuddet var et udtryk for regeringens »formynderi« og for magthavernes almindelige »magtbrynde og overgreb«. »Hr. Zahle har intet at lade fortidens eneherkere høre.«

»Dagens Nyheder« konstaterede, at det ikke var konservative eller reaktionære kræfter, der bragte justitsministeren i vanskeligheder, men for hovedpartens vedkommende ansete borgere af socialdemokratisk/radikalt tilsnit. Dog bemærkedes det spydigt, at det allerfrieeste frisind, »professorerne Jørgen Jørgensen og Albert Olsen og alle de andre store og små«, som få dage tidligere havde stiftet »Frisindet Kulturkamp«, ikke deltog i protesten, og det mere end antydedes, at frisindet syntes at være begrænset af visse hensyn til Socialdemokratiet.

»Dagens Nyheder« bragte i samme nummer et interview med ledende senior i Studenterforeningen, grosserer Blum-Hansen, som gav adskillige interessante oplysninger til belysning af hele Dobb-sagen.

Blum-Hansen stillede sig ingenlunde fremmed overfor, at »det justitsministerielle standpunkt involverede et praktisk og måske aktuelt påkrævet principielt standpunkt«, men det var et politisk spørgsmål, og han var som ledende senior neutral. Han fattede derimod ikke, at man kunne drømme om at bruge Dobb som konkret udgangspunkt for en sådan »præventiv, principiel foranstaltning«, med mindre det skyldtes »Arbejderbladets« foromtale, hvori Dobb i overskriften præsenteredes som »kommunistfører«. »Men havde man i justitsministeriet spurgt senioratet, om der var lagt op til en kommunistisk agitationsaften, havde man fået fyldestgørende og beroligende besked og ydermere tilsagn om ro og orden.« Iøvrigt fremgik det af interviewet, at Studenterforeningen på intet tidspunkt under forhandlingerne den 21-22. marts fandt justitsministeriets begrundelse for taleforbuddet plausibel, men at man lagde sagen ad acta - og accepterede at undlade at protestere offentligt - for at give Dobb mulighed for at tale i Socialøkonomisk Samfund. Blum-Hansen fandt på den

baggrund Zahles udtalelse til »Politiken« om, at »Studerforeningen ikke til ministeriet har beklaget sig over, at mr. Dobb ikke fik lejlighed til at tale i foreningen«, urimelig og illoyal.

Som det sidste samtidige indlæg i dagspressen skal endelig nævnes et læserbrev af Jørgen Pedersen (initiativtageren til Dobb's besøg) i »Berlingske Tidende« den 17. april. Indlægget fremkom også som et svar på Zahles udtalelser. Jørgen Pedersen fastslog, at der ikke var nogen som helst grund til at vente uro eller ulemper i anledning af Dobb's besøg, og at der åbenbart var handlet udelukkende på grundlag af en overskrift i »Arbejderbladet«, »men hvornår er dette blad blevet så anset, at dets meddelelser uden mindste kontrol tages som højeste sandhed af myndighederne«?

10. Dobb-sagen og Danmark i 1930'erne

I ovenstående gennemgang er Dobb-sagen skildret kronologisk gennem en montage af de samtidige spor, den satte sig i den københavnske presse, suppleret med et mindre, utrykt materiale omkring Socialøkonomisk Samfunds generalforsamling og vedrørende protestadressens tilblivelse.⁸

Elias Bredsdorff har i sin indledning til Monde-pjecen med Dobb's forbudte foredrag om det engelske arbejderpartis udvikling og politik benyttet en tilsvarende fremgangsmåde, og bortset fra, at den foreliggende fremstilling er mere udførlig og citatmæssigt dokumenteret, og at den ikke besidder Bredsdorffs dybe og harmfulde, personlige engagement og vurderinger, vil den formodentlig efterlade det samme indtryk hos læserne.

Om Dobb-sagen isoleret betragtet kan der ikke herske tvivl. Justitsministeriet og Zahle dummede sig helt utroligt. Dispositionerne var både forfatningsmæssigt og moralsk angribelige, og dertil kom, at sagen blev håndteret ufatteligt dilletantisk. Det eneste beslutningsgrundlag for indrejseforbuddet var overskriften i »Arbejderbladet« den 21. marts, hvor Dobb præsenteredes som »engelsk kommunistfører« - og denne betegnelse var der ikke engang dækning for i selve artiklen. Indrejseforbuddet udstedtes uden nogen form for kontrol af Dobb's eventuelt fredsforstyrrende, politiske virksomhed - og en sådan ville det iøvrigt have været umuligt at påvise.⁹

Det er måske forståeligt, at Zahle den 15. april ikke offentligt ville indrømme sine fejlgreb og forsøgte at bortforklare dem, men det er svært at forstå, at han ikke allerede under de første forhandlinger med foreningsformændene indså fejltagelsen og trak forbuddet tilbage, hvilket på det tidspunkt kunne være gjort uden prestigetab og offentligt kendskab til sagen. Jørgen Pedersens konklusion i det ovennævnte læserbrev i »Berlingske Tidende« forekommer dækkende:

»Den første betingelse for ro og orden i samfundet er formentlig, at der hersker en rolig og ligevægtig sindstilstand hos myndighederne. Dette synes i beklagelig grad at have manglet i tilfældet Dobb«.

Dobb-sagen var en episode i tiden, og den satte sig ikke blivende spor i den offentlige bevidsthed. I sit kortvarige forløb kan den dog belyse adskillige væsentlige aspekter af det politiske liv i 1930'ernes Danmark. Det er ikke hensigten her at forsøge en fuldstændigt dækkende indplacering af episoden i dens historiske kontekst, men blot i et par afsluttende kommentarer at tydeliggøre nogle væsentlige perspektiver ved sagen.

11. Det politiske klima

Det politiske klima i Danmark i første halvdel af 30'erne var præget af polarisering, uforsonlighed, mistro og frygt aktørerne imellem. Den sociale nød, massearbejdsløsheden og landbrugskrisen, førte til en radikalisering af såvel venstre- som højrefløjen, og samtidig var spændingerne mellem rigsdagspartierne både udtalte og relle. De politiske ungdomskorps og de populistiske bevægelser (specielt LS) optrådte hadsk og militant og belastede både direkte og indirekte - via deres påvirkning af parlamentarikerne - samarbejdsmulighederne.

Men for de demokratisk indstillede politikere var samarbejde en nødvendighed. Regeringspartierne, Socialdemokratiet og Det radikale Venstre, besad flertallet i Folketinget, men opnåede først i 1936 Landstingsflertallet, så en politisk majorisering af den borgerlige opposition var umulig. Hertil kom, at erfaringerne fra udlandet, specielt Tyskland, var skræmmende, også for Venstre og Det konservative Folkeparti, så af bitter nød blev der fra tid til anden indgået nogle for alle forligsparter principielt mere eller mindre uantagelige kompromisser. Blandt disse skulle det vise sig, at 1933's Kanslergadeforlig fik skelsættende betydning for udviklingen i den næste menneskealders økonomiske og politiske praksis, men denne bærekraft var absolut ikke iøjnefaldende, endsige forudsigelig i midten af 30'erne.

Demokratiet følte sig trængt og truet og greb i den offentlige ros og ordens navn til forholdsregler, som ikke altid forekom forenelige med demokratiets egne idealer¹⁰. Dette skete i tilfældet Dobb, og det er for så vidt illustrerende at iagttage, at ingen af kritikerne 100% klart tager afstand fra, at justitsministeriets dispositioner under andre omstændigheder kunne være forsvarlige.

»Arbejderbladet« lagde i høj grad sin kritik an på forskelsbehandlingen, at Zahle påviseligt var mere ømskindet overfor kommunister end overfor nazister, og Socialøkonomisk Samfunds vrede var specielt rettet imod indgrebet i den videnskabelige ytringsfrihed.

12. Zahles juridiske beføjelser

»Da der var grund til at vente, at når en kommunist skulle tale i Studenterefore-

ningen, ville der blive demonstrationer, besluttede myndighederne at afværge dette.« Således begrundede Zahle ministeriets dispositioner, da den offentlige harme var på sit højeste. Udtalelsen må siges at udtrykke en forbløffende opfattelse af en demokratisk justitsministers rettigheder i et samfund med grundlovssikret ytrings- og forsamlingsfrihed, og selv om myndighederne i 30'erne vitterligt besad meget vide, juridiske beføjelser til at disponere præventivt, kan der næppe være tvivl om, at de blev overskredet her.

Det eneste mulige retslige grundlag for indrejseforbuddet, der kan tænkes, er »Lov nr. 88 af 27. marts 1934 om forlængelse af Lov nr. 96 af 31. marts 1930 om midlertidig ændring af og tillæg til Lov af 15. maj 1875 om tilsyn med fremmede og rejsende m.m.«. Ved denne lov tilføjedes følgende 3. og 4. stykke til 1930-lovens paragraf 1:

»Politiet kan afvise udlændinge, der er politiet kendt som erhvervs- eller vanemæssige forbrydere eller med grund må antages at rejse hertil for at begå forbrydelser, eller hvis indrejse efter statspolitichefens skøn på grund af begåede borgerlige forbrydelser eller hensyn til statens sikkerhed eller anden lignende grund ikke er ønskelig.

Hvis den pågældende er indpasseret, skal opholdstilladelse nægtes vedkommende. Det samme skal ske, hvis en udlænding gør sig skyldig i nogen mod staten eller dens institutioner rettet fjendtlig agitation.«

Loven gav politiet meget vide rammer overfor uønskede udlændinge, men det er dog svært at forestille sig en holdbar juridisk argumentation for, at en afvisning på grund af risikoen for en eventuel demonstration i Studenterforeningen skulle kunne finde hjemmel hér. Om agitation mod staten eller dens institutioner kan der ikke være tale, da foredragsemnet var det *engelske* arbejderparti.

1930'erne igennem kan der findes mange eksempler på afvisninger og udvisninger af udlændinge (specielt vedrørende flygtninge fra Hitlers Tyskland) og på henstillinger og forbud fra myndighederne omkring mødearrangementer. Det var f.eks. ikke første gang, at Studenterforeningen måtte aflyse et planlagt foredrag med kort varsel; i november 1930 var det en tysk dr. Goebbels, som myndighederne ikke kunne acceptere.

Samtidig kan der også fremdrages mange eksempler på gennemførte arrangementer, som ud fra en konsekvent »ro og orden-politik« burde have været forbudt. For 1935's vedkommende kan der peges på de under gennemgangen af Dobb-sagen nævnte besøg af kommunisten Tom Mann og nazisten von Tschammer und Osten.

Myndighedernes praksis (og dennes formelle og reelle baggrund) overfor politisk kontroversielle udlændinge af alle observanser kunne nok fortjene en sammenhængende analyse.

13. Socialdemokratiets holdning i Dobb-sagen

Der kan ikke herske tvivl om, at de to store regeringsaviser gennem deres behandling af Dobb-sagen i muligt omfang forsøgte at redde Zahle igennem

med skindet på næsen, i første omgang ved at omtale sagen mindst muligt, til slut ved ukritisk at gengive justitsministerens ret så problematiske kommentarer. Det kan umiddelbart forekomme overraskende, at det var »Socialdemokraten«, der strakte sig videst i den retning, idet »Politiken« dog havde den snævraste tilknytning til den radikale politiker. Det var dog næppe alene hensynet til koalitionspartneren, der dikterede »Socialdemokratens« holdning. Partiets ledelse, inclusive chefredaktør H. P. Sørensen, stillede sig i disse år uhyre skeptisk an overfor enhver sag, der kunne forventes udnyttet af og til fordel for Danmarks kommunistiske Parti.

Socialdemokratiets klare antikommunistiske holdning i 30'erne kan forklares i mange forhold. Her skal blot peges på, at DKP fra 1932 var blevet en velorganiseret politisk magtfaktor med rigsdagsrepræsentation og voksende indflydelse i fagbevægelsen og blandt de mange arbejdsløse, og at dette skete samtidig med, at Socialdemokratiet som regeringsparti i adskillige situationer måtte lempe på principper og ideale fordringer. Der lå dog givetvis mere end et almindeligt ønske om at nedgøre en farlig politisk rival bag de ledende socialdemokraters holdning. Den antirussiske agitation (og opfattelsen af DKP som Sovjetunionens forlængede arm) var mere end et propagandamæssigt påskud. Stalindiktaturet opfattedes virkelig som lige så vederstyggeligt som Hitlers og Mussolinos regimer.¹¹

At det var »Socialdemokraten« magtpåliggende at forhindre kommunisterne i at høste politiske fordele af Dobb-sagen, fremgår alene af artiklen den 24. marts, som også er illustrerende vedrørende tonen mellem de to arbejderpartier. Og partiledelsen har næppe været begejstret over at finde flere organiserede socialdemokrater blandt protestadressens underskrivere, specielt ikke, når navnene af offentligheden associeredes med Socialdemokratiet.

I den refererede leder i »Dagens Nyheder« den 17. april harcelleredes der over »Frisindet Kulturkamp« og specielt professorerne Jørgen Jørgensens og Albert Olsens manglende tilslutning til protestadressen, og det mere end antydedes, at ingen nok så frisindet socialdemokrat turde underskrive noget som helst, før partiets godkendelse forelå.

Satiren indeholdt, som det nedenfor skal vises, en kærne af sandhed, men hvad protestadressen angår, skød den et godt stykke over målet. Rent faktisk var tre af »Frisindet Kulturkamp« syv bestyrelsesmedlemmer medunderskrivere, nemlig Svend Hoffmeyer, Niels Lindberg og Anna Westergaard, og af disse var de to sidste kendte socialdemokrater. To af de andre bestyrelsesmedlemmer, Jørgen Jørgensen og Albert Olsen, var også blevet opfordret til at underskrive, men om deres manglende tilslutning skyldtes bevidst afstandtagen eller havde andre årsager, f.eks. bortrejse - underskrifterne blev indsamlet i løbet af få dage mellem den 8. og 14. april, lader sig ikke sige med sikkerhed. Det er dog usandsynligt, at Jørgen Jørgensen skulle have ladet sig bevæge af loyalitet overfor Socialdemokratiet.¹² At Albert Olsen og andre socialdemokrater af partimæssige hensyn har undladt at underskrive protestadressen, kan ikke udelukkes, men det bør dog noteres, at Albert Olsen på samme tid i spørgsmålet om »Frisindet Kulturkamp« afviste partiledelsens pres. Det kan heller ikke udelukkes, at partiet direkte har forsøgt at formå sine medlemmer til at undlade at protestere, men i givet fald har henstillingen ikke været stærk

nok til at afholde Niels Lindberg og Anna Westergaard fra at underskrive. Niels Lindberg, der, som det vil fremgå, netop på dette tidspunkt ikke kunne være i tvivl om de partitaktiske hensyns førsteprioritet hos partisekretæren, var oven i købet blandt initiativtagerne til protestaktionen.

Vedrørende »Dagens Nyheders« påstand skal det endelig for fuldstændighedens skyld anføres, at hverken »Frisindet Kulturkamp« som forening eller de sidste to bestyrelsesmedlemmer, tegneren Hans Bendix og stud.mag. Elias Bredsdorff, modtog opfordring til at underskrive adressen.

4. Socialdemokratiet og »Frisindet Kulturkamp«

Carl Erik Bay har i sin bog om Socialdemokratiets stilling i den ideologiske debat i mellemkrigstiden bl.a. behandlet partiets holdning til »Frisindet Kulturkamp«, som efter et par måneders forberedelse blev stiftet på et møde den 7. april 1935, altså midt under Dobb-sagen.

»Frisindet Kulturkamp« var ment som og blev en enhedsorganisation af progressive intellektuelle. Ifølge programmet var formålet »på bred, frisindet basis at arbejde for de humanistiske og demokratiske idealer og synspunkter (tanke-, tale-, trykke- og forsamlingsfrihed, toleranceprincippet, kritisk og fornuftbetonet indstilling, menneskeret)«. Foreningens erklærede hovedmodstandere var nazismen og fascismen, men i Socialdemokratiets forretningsudvalg frygtede man, at den ville blive domineret af kommunister og vendt mod Socialdemokratiet.

Carl Erik Bay har fremlagt en brevveksling mellem partisekretær Alsing Andersen og tre af de senere socialdemokratiske bestyrelsesmedlemmer af »Frisindet Kulturkamp« (Albert Olsen, Niels Lindberg og Hans Bendix), som virkelig blotlægger kløften mellem Socialdemokratiet og DKP. Partiledelsen advarede indtrængende mod overhovedet at deltage i ledelsen af den nye forening, og den fastholdt dette standpunkt selv efter, at bestyrelsens sammensætning var blevet ændret, således at fire ud af syv pladser blev besat med socialdemokrater, mod oprindeligt planlagt kun to ud af otte. Samtidig med underretningen herom havde Bendix, Lindberg og Olsen iøvrigt meddelt Alsing Andersen:

- »1) At der fra vor side er stillet den absolutte betingelse, at Socialdemokratiet ikke må angribes, idet foreningens formål er kamp mod nazisme og fascisme.
- 2) At man fra den øvrige bestyrelses side er indgået herpå.
- 3) At vi herefter ikke kan se, med hvilken beføjelse Forbundet kan beklage sig over vor deltagelse i en kamp mod reaktionen på linje med det gamle Studentersamfund, som du vel har været medlem af«. ¹³

Men hverken de realpolitiske garantier eller den ideologiske »næse« var altså tilstrækkelige til at vinde forretningsudvalget i Socialdemokratiske Forbund for »Frisindet Kulturkamp«.

Ifølge et notat af Alsing Andersen udtrykte han i en samtale den 29. marts

overfor Hans Bendix en skeptisk anerkendelse af punkterne 1 og 2, men han fandt det urimeligt, at der stadig var en kommunist (Elias Bredsdorff) i bestyrelsen. »Jeg erklærede på forespørgsel, at jeg ikke ville fraråde folk at indtræde, men at vor presse ikke kunne optage noget opråb derom, og at partiet iøvrigt måtte forbeholde sig sin stilling og se, hvorledes bevægelsen vil udvikle sig.«¹⁴

Socialdemokratiets holdning overfor »Frisindet Kulturkamp« etablering er refereret så forholdsvis udførligt her på grund af det tids- og personmæssige sammenfald med Dobb-sagen. Den dokumenterer en utrolig intens agtpågivenhed og mistillid i den politiske atmosfære i foråret 1935 og gør det derved mere forståeligt, at et blad som »Socialdemokraten« indtog en ud fra almindelig socialdemokratisk moral uforklarlig, ukritisk stilling til justitsministerens arbitrære dispositioner i Dobb-sagen.

Noter

1. Iflg. Even Marstrand i Højskolebladet 1935, s. 216.
2. Elias Bredsdorff var på daværende tidspunkt stud.mag. og kendt som en fremtrædende kommunist. Han var åbenbart en personlig bekendt af Dobb og udgav dennes foredrag om det engelske arbejderparti på Mondes forlag med en indledning om Dobb-sagen.
3. Denne revolutionære engelske pioner i den politiske og faglige arbejderbevægelse havde d. 28. februar været i København som Studentersamfundets gæst - et besøg, der ikke var gået ganske stille af.
4. Der hentydes her til en udtalelse under en af Aksel Larsen rejst forespørgselsdebat i Folketinget d. 15. december 1932, en debat der iøvrigt giver et glimrende indtryk af spændingerne mellem DKP og Zahle.
5. Iflg. Bredsdorffs indledning til den i note 2 nævnte udgave af Dobb's foredrag om den engelske arbejderbevægelse.
6. En oversættelse er trykt i Nationaløkonomisk Tidsskrift 73 (1935) s. 361-74.
7. Foredraget om imperialismens økonomi er trykt i dansk oversættelse i Kommunistisk Tidsskrift 3 (1935) s. 172-79 & 206-10.
8. Se den afsluttende fortegnelse over benyttet materiale.
9. I festskriftet ved Dobb's afgang som lærer i Cambridge - Socialism, Capitalism and Economic Growth, ed. by C. H. Feinstein, Cambridge 1967 - skriver Eric Hobsbawm om Dobb: »Though a devoted and loyal member of the Communist Party almost since its foundation, neither his situation in Cambridge nor perhaps his personality and intellectual style qualified him markedly for the work of political organization and propaganda which absorbed most of the few intellectuals, who threw in their lot with the party in the 1930s.« Dobb's indsats udover hans indflydelse på udviklingen i det akademiske miljø var »to take his share of the adult teaching which has always been to central an activity in the British labour movement«.
10. I Richard Andersen: Danmark i 30'erne (Kbh. 1968) findes et righoldigt og facetteret materiale, som kan illustrere tidens politiske klima og praksis, herunder også adskilligt til belysning af forholdet mellem kommunisterne og Zahle.
11. Netop i 1935 oprettede Socialdemokratiet HIPA (Hovedafdelingernes informations- og presseafdeling), som gennemførte et energisk og resultatrigt skolingsarbejde blandt medlemmerne, specielt med henblik på imødegåelse af kommunistiske og nazistiske agitatorer.
12. C. E. Bay: Socialdemokratiets stilling ... På s. 207 dokumenteres, at partisekretær Alsing Andersen i marts 1935 anså Jørgen Jørgensen for upassende selskab for socialdemokrater.
13. Brev af 27. marts 1935, citeret efter Bay, anførte værk s. 207.
14. Notat dateret 30. marts 1935, ibid. s. 208.

Benyttet materiale

I Utrykt materiale,

fundet blandt professor, cand.polit. Orla Strange Petersens efterladte papirer, nu i forfatterens besiddelse:

1. Bekræftet afskrift af den af Maurice Dobb afgivne erklæring af 22. marts 1935.
2. Papirer vedr. den ekstraordinære generalforsamling i Socialøkonomisk Samfund d. 8. april 1935, bl.a.
Indkaldelsen
Udkast til resolutionen med håndskrevne rettelser,
Manuskript til diskussionsindlæg af O.S.P.
3. Papirer vedr. protestadressen, bl.a.
1., 2. og endelige version af adressen,
Afkrydsede lister over de personer, der modtog opfordring til at underskrive adressen,
Ledsageskrivelse ved udsendelsen af protestadressen til ovennævnte personer.

II Aviser, marts-april 1935:

Arbejderbladet
Berlingske Aftenavis
Berlingske Tidende
B.T.
Dagens Nyheder
Politiken
Socialdemokraten

III Af andet trykt materiale er bl.a. benyttet:

- Richard Andersen: Danmark i 30'erne. Kbh. 1968.
Carl Erik Bay: Socialdemokratiets stilling i den ideologiske debat i mellemkrigstiden. Grenå 1973.
Maurice Dobb: Det engelske arbejderpartis udvikling og politik. Med en indledning om Dobb-sagen af Elias Bredsdorff. København 1935.
Maurice Dobb: En kritik af visse retninger indenfor moderne ligevægtsteori. Nationaløkonomisk Tidsskrift 73 (1935) s. 361-374.
Maurice Dobb: Imperialismens økonomi. Kommunistisk Tidsskrift 3 (1935) s. 172-179 & 206-10.
C. H. Feinstein (ed.): Socialism, Capitalism and Economic Growth. Cambridge 1967.
Lovtidende 1875, 1930 og 1934.
Even Marstrand: Indlæg i Højskolebladet 1935, s. 216-17 & 252-53.
Rigsdagstidende 1932/33.

Summary

In 1935 »Socialøkonomisk Samsfund« (The Social-Economic Society - the union of social science candidates and students) invited the 35 years old Maurice Dobb from Cambridge University to give at lecture on »A Criticism on Modern Equilibrium Theory«. In connection with this a lecture was also arranged in »Studerterforeningen« (The Students Union - a broad, bourgeois, academic organization) on »The Development and Policy of the British Labour Party«, and another in »Socialistisk Polit-Gruppe« (a body of socialistic political scientists) on »The Economics of Imperialism«.

When Dobb arrived the 21th of March at Esbjerg the Danish Justice Ministry had decided to forbid his entry, and he was retained on the ship. The basis for this action was an article in the communist paper »Arbejderbladet« concerning the visit, where Dobb was (erroneously) described in the headline as an »English Communist Leader«. After negotiations in Copenhagen with the organizers of the lecture-tour the Justice Ministry resented its ban on his entry the following day. This occurred after a number of hard conditions had been accepted. These are printed in english on page 55.

The article thoroughly describes through quotations from the Copenhagen press and other sources the course of development in the case and the protests, which were directed against the Social Democratic/Social Liberal government. These protests came partly from communist side and particularly from progressive academics of different political shades, including a number of prominent social democrats.

Finally the case is viewed in a broader political connection where particularly the tensions between the Social Democrats and the Communists are underlined. It is shown how the social democratic leadership at the very same time because of party-tactical reasons denied to support the establishment of the antifascistic, intellectual organization »Frisindet Kulturkamp« although ideologically it was in agreement with the Party's ideals.